

**CARTA CATALANA
PER ALS DRETS I LES
RESPONSABILITATS DIGITALS**

Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals

Una eina viva i dinàmica amb vocació
normativa i de contribució al debat global

Índex

1. Exposició de motius	3
2. Introducció	5
3. Antecedents	8
4. Drets i responsabilitats digitals	16
4.1 Accés universal a Internet	16
4.2 Model de governança d'Internet obert, inclusiu i amb diversitat d'actors.....	16
4.3 Llibertat d'expressió i d'informació	18
4.4 Innovació digital, creació, accés i distribució del coneixement.....	18
4.5 Protecció de dades i privacitat de la informació	19
4.6 Garantia de la capacitació i la inclusió digital.....	20
4.7 Sobre l'ètica en l'àmbit de la intel·ligència artificial i la governança algorítmica en el sector públic i privat	20
4.8 Mecanismes de salvaguarda dels drets digitals.....	21
5. Documentació de referència	22
5.1 Documents fundacionals	22
5.2 Documents previs.....	27
5.3 Altra documentació rellevant que s'ha tingut en compte	29

1. Exposició de motius

El Govern de la Generalitat de Catalunya impulsa un projecte de definició d'un marc de drets i responsabilitats digitals amb l'objectiu de construir una eina viva, dinàmica i cocreada, amb vocació normativa i de contribució al debat global. El Govern català situa aquesta anàlisi en el context internacional, com a fruit de l'aprenentatge de les iniciatives per a la definició de codis ètics i sistemes de drets en l'esfera digital impulsades per institucions, associacions i comunitats d'arreu del món.

L'ONU i el Fòrum Econòmic Mundial ens avisen que la humanitat té al davant tres grans reptes globals: el repte migratori, el canvi climàtic i la revolució digital. De revolucions tecnològiques, la humanitat ja n'ha viscut unes quantes, però a diferència de les anteriors, aquesta les supera exponencialment en velocitat i en amplitud d'impacte.

Internet està transformant la vida de les persones, la indústria i els serveis. I ho ha fet en només vint-i-cinc anys. El proper que transformarà és la governança de la democràcia. I, per tant, la manera com hem entès i hem exercit la política.

Les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) han estat motor de democratització, d'expressió ciutadana i de progrés econòmic i social. Però també cal afavorir un debat pausat i reflexiu sobre la influència de les tecnologies digitals en les nostres vides, en la societat, especialment des del punt de vista ètic i humanista. Aspectes com el dret a la privacitat, la responsabilitat en l'ús de la intel·ligència artificial, o el dret a la identitat digital són algunes de les qüestions que avui són en el centre del debat. Perquè no som en un era de canvis sinó en un canvi d'era; un segle que serà digital o no serà.

El setembre de 2017, poc abans del referèndum d'autodeterminació de Catalunya, que va tenir lloc l'1 d'octubre, diverses ordres judicials emeses per les autoritats espanyoles van provocar una onada de repressió i censura digital que mai s'havia viscut a Catalunya.

Aquella ofensiva va incloure el tancament de webs i d'aplicacions relacionades directament o indirectament amb la consulta, que les operadores de telecomunicacions bloquejessin l'accés a webs i continguts d'Internet, escorcolls, detencions, citacions i processos judicials a informàtics, entre d'altres.

Com a conseqüència d'aquella greu situació, el Govern de Catalunya va enviar el 24 de setembre de 2017 una carta al vicepresident europeu i comissari del Mercat Digital Europeu per denunciar la gravetat dels fets que estaven succeint.

Posteriorment, institucions internacionals de prestigi en l'àmbit dels drets digitals com l'Electronic Frontier Foundation (EFF), la Internet Society (ISOC), la European Digital Rights Initiative (EDRI) o l'AccessNow.org van emetre diferents comunicats en els quals denunciaven la repressió digital exercida sobre Catalunya durant aquelles setmanes per

part de l'Estat espanyol. Aquells fets van posar en relleu la necessitat d'obrir un procés de reflexió sobre els drets i les responsabilitats fonamentals en la nova era digital.

Els drets digitals són, per tant, un dret fonamental, i el Govern de Catalunya té la voluntat de garantir-los mitjançant l'elaboració del primer marc normatiu digital de Catalunya. Drets, d'altra banda, que com a ciutadans, empreses i institucions europees del segle XXI hem de tenir perfectament consolidats i garantits.

Per aquest motiu es presenta aquesta Carta per als drets i les responsabilitats dels ciutadans i ciutadanes de Catalunya en l'era digital, una iniciativa que pretén ser viva i dinàmica, i amb vocació normativa i de contribució al debat global.

2. Introducció

Les societats, protagonistes dels canvis que ens envolten, revisem contínuament els grans pactes amb què definim com ens organitzem i convivim. Actualment, les TIC ens aboquen cap a una nova negociació: com seguim defensant els drets humans i les llibertats fonamentals tenint en compte les noves circumstàncies de l'era digital, com ens en fem corresponsables i com cocreem i consensuem aquest nou gran pacte social.

El món digital no és un espai a part, aliè al món que habitem, sinó que és una dimensió que aporta elements nous i determinants a les nostres vides. Ens trobem en un canvi d'era, i per això la Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals té com a punt de partida i marc de referència la constant defensa dels drets fonamentals per fixar-se, més concretament, en l'evolució en l'àmbit digital. La proposta, doncs, recull drets humans acceptats fins ara, amb la seva versió digital —drets *digitalitzats*—, que requereixen una implementació actualitzada; alhora, s'hi té en compte una perspectiva d'ampliació de llibertats fonamentals per contribuir a la construcció de drets emergents.

El punt 17 dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de les Nacions Unides defensa establir «aliances per als objectius mundials: enfortir els mitjans per implementar i revitalitzar les associacions mundials per a un desenvolupament sostenible». La Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals neix amb vocació de contribuir al debat global i posar de manifest drets encara no garantits per llei.

Drets i responsabilitats

En aquesta Carta es considera ciutadania totes les persones del conjunt de la societat i es parteix de la premissa que els ciutadanes i les ciutadanes som part activa i no només administrada. Tothom hauria de tenir sempre la possibilitat de participar de la presa de decisions que ens afecten. L'era digital pot facilitar aquest apoderament ciutadà.

El Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans defineix responsabilitat com la «capacitat de respondre d'alguna cosa, de garantir la realització d'una tasca, el compliment d'un deure, de donar-ne raó». Per gaudir de qualsevol dret cal que les administracions públiques i les institucions compleixin amb la responsabilitat de posar tots els mitjans necessaris i auditables per garantir-ne el desplegament, la comunicació adequada, la capacitat per accedir-hi fàcilment i en poc temps i perquè sigui comprensible per a tota la ciutadania. Així mateix, tenen la responsabilitat d'exigir aquestes garanties als actors implicats, i han de rendir comptes davant d'una ciutadania proactiva per l'eficàcia del desplegament dels drets.

En la Carta també s'entén com a responsabilitat l'exercici del dret de la ciutadania de ser copartícep. Una ciutadania capaç i apoderada, exerceix aquesta corresponsabilitat, no amb un conjunt d'eleccions individuals, sinó amb la suma d'aportacions per a la construcció col·laborativa d'un espai comú de drets i llibertats compartides. En qualsevol

cas, totes les responsabilitats han de ser exercides i exigibles, d'acord amb la naturalesa i capacitat d'impacte social de qui les té.

Tal com s'afirma en els Principis Rectors sobre Empreses i Drets Humans (2011) de l'Organització de les Nacions Unides (ONU), "el paper de les empreses com a actors especialitzats de la societat que duen a terme funcions especialitzades els requereix l'acatament de totes les lleis aplicables i el respecte als drets humans". Per tant, s'ha de poder prevenir, abordar i rescabalar els abusos contra drets humans comesos en operacions empresarials, garantir que els principis de privacitat i de democràcia hi són per disseny i per defecte, i reforçar el rol de les empreses com a espais d'innovació des d'una perspectiva humanista de cooperació en els diversos actors de la societat.

Els drets i les responsabilitats digitals proposats en aquest document s'adrecen al conjunt de la societat, a totes les persones físiques i jurídiques, incloses empreses, entitats sense afany de lucre i institucions públiques. A més, és necessari vetllar especialment pels drets de les persones i dels col·lectius potencialment més vulnerables i amb risc de discriminació, i també prioritzar les tasques dirigides a reduir la bretxa digital.

Metodologia

La Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals és un projecte d'innovació social, obert i en construcció constant.

Aquesta és una versió beta de la Carta. És resultat d'un procés iniciat per la feina d'un grup de persones reconegudes provinents de l'activisme, de l'Administració pública, del món empresarial, de l'àmbit jurídic, de la recerca i de les relacions internacionals, persones expertes en drets i responsabilitats digitals, coordinades per la Direcció General de Societat Digital del Departament de Polítiques Digitals i Administració Pública de la Generalitat de Catalunya.

Aquest grup ha consensuat la documentació de referència, l'enfocament i el redactat de la Carta i l'ha sotmès a una fase d'avaluació de persones expertes. Així doncs, persones de gran diversitat de sectors de la societat han esdevingut contribuïdores de la Carta. Han revisat, esmenat i millorat la proposta del grup reduït de treball inicial. També s'hi han detectat aportacions que requereixen ser tractades en grups de treball més específics, que podrien ser incloses en futures versions de la Carta o bé esdevenir-ne una obra derivada.

Les properes versions de la Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals han d'incloure les contribucions resultants del procés de participació ciutadana, dinamitzat a través del portal Participa gencat del Govern de la Generalitat, i del treball de grups d'interès especialitzats. El grup coordinador, liderat per la Direcció General de Societat Digital, vetllarà per garantir el caràcter obert, inclusiu i de governança multilateral (*multistakeholder*) de la Carta.

3. Antecedents

En aquest apartat es recullen les principals fites històriques de la construcció i defensa dels drets humans, context i punt de partida de la Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals.

Drets civils i Declaració Universal dels Drets Humans

Els drets civils com la llibertat d'expressió, de reunió o de manifestació són reclamats ja als segles XVII i XVIII, quan tenen lloc les revolucions liberals anglesa, nord-americana i, sobretot, la Revolució Francesa, antecedents d'altres revolucions arreu d'Europa a principis del segle XIX. A la segona meitat d'aquest segle i a principis del segle XX, les revolucions socials i els processos d'independència de les colònies estenen per tot el món la lluita per uns drets civils que van més enllà, i fan aparèixer la *qüestió social*, amb la reivindicació de drets econòmics i culturals.

Els moviments revolucionaris i les seqüeles de la Segona Guerra Mundial són el preludi de la Declaració Universal dels Drets Humans, aprovada per l'Organització de les Nacions Unides el 10 de desembre de 1948. Gairebé trenta anys després, el 1976, entren en vigor dos convenis que desenvolupen el que han declarat els estats: el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics i el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals. Aquests tractats, adoptats a l'Assemblea General de Nacions Unides de 1966, arriben als anys setanta del segle XX, coincidint, justament, amb el moment en què es pot considerar que neix l'era digital.

La Convenció Europea de Drets Humans va ser adoptada pel Consell d'Europa el 1950 i va entrar en vigor el 1953.

La Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea va ser proclamada pel Parlament Europeu, el Consell de la Unió Europea i la Comissió Europea el 7 de desembre de 2000 a Niça, però no va ser definitivament aprovada amb caràcter legal, amb una versió adaptada, fins al 12 de desembre de 2007.

Deures i drets digitals

Als Estats Units, els primers professionals de la informàtica comencen a qüestionar-se drets i deures al voltant de les computadores i les xarxes digitals. En aquest sentit, l'Association for Computing Machinery (ACM), la primera i l'associació més gran d'aquestes característiques, crea el 1973 el primer Codi d'ètica i comportament professional, que es va actualitzant des d'aquell moment. És important fer esment al fet que el debat ètic en el món digital comença, no pels drets dels usuaris, sinó pels deures dels mateixos professionals. El principi de responsabilitat és una característica pròpia de la cultura tecnològica (Hans Jonas). Segons l'ACM, els deures i la responsabilitat recauen en les persones professionals del sector, mentre que els drets són dels usuaris. Paral·lelament a la incipient discussió dels drets i deures digitals, els professionals (i també aficionats) de la informàtica als Estats Units mostren inquietud per democratitzar

(tant l'ús com el disseny) les tecnologies digitals que estan desenvolupant per al Govern i per a les grans empreses.

En aquest context a la dècada dels vuitanta comencen a sorgir apostes comercials que posen progressivament la informàtica a l'abast de la població de manera generalitzada, i ja no només dels centres corporatius o de recerca, i que ofereixen tant maquinari com programari amb interfícies raonables i a preus accessibles. La informàtica esdevé un bé de consum i dona peu a una indústria i un mercat. En conseqüència, augmenta encara més la necessitat de debatre els drets i deures de la ciutadania, així com una lluita per les patents i per tenir més o menys drets sobre la propietat de les tecnologies, els protocols i les solucions que s'estan estenent massivament.

Internet: consens de protocols

Als anys vuitanta del segle XX existeixen múltiples xarxes de comunicació entre computadores, com ara ARPANET creada per l'actual DARPA (Agència de Projectes d'Investigació Avançada de Defensa, anteriorment anomenada ARPA). DARPA és la primera que aconsegueix connectar diverses xarxes mitjançant el protocol de comunicació TCP/IP. Són les primeres referències a Internet (*interconnected networks*, és a dir, xarxes interconnectades). Si bé la primera experiència de xarxa de xarxes apareix de la mà del Departament de Defensa dels Estats Units, cal destacar el paper de la Internet Engineering Task Force (IETF). Aquesta organització sense ànim de lucre creada el 1986, oberta a qualsevol persona amb competències i coneixements de l'àmbit, vetlla per l'elaboració i el manteniment de protocols estandarditzats. Per això Internet pot ser concebuda com un sistema obert i descentralitzat de xarxes, un conjunt de protocols acordat des d'un grup obert, per consens i en contínua revisió.

L'aparició de la informàtica personal i el seu desplegament massiu coincideix en el temps amb treballs com el de Tim Berners-Lee, investigador de l'Organització Europea per a la Recerca Nuclear (European Organization for Nuclear Research, CERN), que buscava solucions per tal que grups i persones que utilitzaven sistemes informàtics diferents i incompatibles entre ells poguessin compartir informació. La proposta de Berners-Lee s'anomena World Wide Web, però hi ha alternatives, com ara el sistema Gopher, proposat per la Universitat de Minnessota. El que és determinant és la decisió presa el 1993 de convertir Gopher en un servei de pagament, mentre que el 1995 el CERN decideix declarar la WWW com una solució de domini públic i lliure de drets. Aquestes solucions tècniques per a la interconnexió i interoperativitat arriben en un moment en què el parc d'informàtica personal ja és de centenars de milions d'unitats al món. La confluència dels dos factors es precipita a la segona meitat dels noranta i suposa l'explosió d'Internet gràcies a l'accés a la xarxa dels milions d'ordinadors personals que ja estaven a disposició de la ciutadania. Aquest fenomen s'incrementa exponencialment amb la posterior arribada de la nova generació de telefonia, fet que afavoreix els usos mòbils i immediats a la xarxa, i que ara segueix creixent amb els continuats avenços en sensors, xarxes de telecomunicacions, interfícies i dissenys de serveis.

Les quatre llibertats del programari lliure

A les iniciatives per democratitzar la infraestructura s'hi suma el moviment per un programari lliure iniciat per investigadors que treballen en ciències de la computació, bàsicament des de programes de recerca del Govern dels Estats Units a través de l'aleshores Agència de Projectes d'Investigació Avançada (ARPA). Així, Richard Stallman presenta el 1983, al Massachusetts Institute of Technology (MIT), el Projecte GNU, un sistema operatiu obert basat en quatre grans principis, que es plasmen en *les quatre llibertats* del programari lliure:

0. Llibertat d'ús del programari.
1. Llibertat d'estudi del programari i de fer-hi modificacions per adaptar-lo a necessitats concretes.
2. Llibertat de distribució de còpies del programari.
3. Llibertat per millorar el programari i socialitzar-lo en benefici de tota la comunitat.

S'associa aquest moviment pel programari lliure amb el naixement de la cultura hacker, popularitzada per Steven Levy el 1984 amb el llibre *Hackers: Heroes of the Computer Revolution*, en què proposa una ètica hacker amb principis com promoure l'accés il·limitat a la informació, fomentar la descentralització i considerar que amb un ordinador es pot crear art i bellesa.

Drets digitals i drets digitalitzats

Amb el programari lliure es proclamen llibertats noves, pròpies de l'era digital, nascudes d'una cultura digital. Són drets digitals aquells drets nous nascuts en l'era digital, com *les quatre llibertats* del programari lliure. Així mateix, cal fer esment al fet que aquests drets nous tenen la particularitat de ser concebuts i establerts inicialment per individus, hackers que reclamen les seves llibertats personals per a un consegüent benefici d'una comunitat. Els drets digitals poden distingir-se d'aquells que considerem drets digitalitzats, és a dir, aquells drets ja reconeguts en moments històrics anteriors i que ara se'n reclama el reconeixement també en el món digital, com el dret d'expressió.

La Declaració d'Independència del Ciberespai marca una fita important en l'evolució dels drets digitals. John Perry Barlow, membre de l'Electronic Frontier Foundation (EFF), la llegeix el 1996, durant el Fòrum Econòmic Mundial de Davos, davant tot el món corporatiu global. L'EFF és una organització iniciada per pioners de Silicon Valley com a resposta al que consideren amenaces del Govern dels Estats Units contra drets civils fonamentals. Una de les raons és la Communications Decency Act que aproven els Estats Units i que és combatuda en els tribunals per empreses, associacions i ciutadans. El 26 de juny de 1997 el Tribunal Suprem (Supreme Court of the United States, SCOTUS) va declarar inconstitucional la censura que s'hi regulava perquè vulnerava la llibertat d'expressió i declarava: «Com és propi de la tradició constitucional, i en absència d'una evidència contrària, entenem que la regulació governamental del contingut de l'expressió és més propera a interferir el lliure intercanvi d'idees que a encoratjar-lo.

L'interès per encoratjar la llibertat d'expressió en una societat democràtica supera qualsevol interès teòric, encara per provar, benefici de la censura».

El manifest de Perry Barlow fa aparèixer fragments que semblen inspirats en proclames com *les quatre llibertats* del discurs de Franklin D. Roosevelt durant la seva investidura com a president dels Estats Units: llibertat d'expressió, llibertat de culte o creença, llibertat de viure sense misèria i llibertat de viure sense por. Perry Barlow afirma: «Estem creant un món [en referència al ciberespai] on qualsevol persona, a qualsevol lloc, pot expressar les seves creences, siguin quines siguin, sense por de veure's forçada a callar o conformar-se». Aquests drets digitalitzats s'acompanyen de nous drets digitals, en particular, del dret al coneixement lliure.

Dret a crear, reproduir i distribuir coneixement

El món digital aporta dimensions noves no previstes en el món industrial propi de la Declaració Universal dels Drets Humans el 1948. La Declaració d'Independència del Ciberespai, tal com defensen els drets universals ja aprovats, proposa drets nous, drets digitals en línia amb *les quatre llibertats* del programari lliure: «En el nostre món [el ciberespai, del qual declaren la independència] qualsevol cosa que la ment humana pugui crear pot ser reproduïda i distribuïda infinitament sense cost». El dret de generar coneixement, reproduir-lo i distribuir-lo universalment i sense barreres, el mateix John Perry Barlow l'anomenarà el 2013 *la llibertat de conèixer*.

El text, doncs, presenta un nou món, el ciberespai, que demana un nou pacte social d'acord amb les noves circumstàncies i adapta i pren com a base els drets i llibertats fonamentals.

Dret a l'accés universal a Internet

Als moviments per una xarxa de xarxes descentralitzada i oberta, i als esforços per un programari lliure, s'hi comencen a afegir iniciatives per a la democratització de l'accés a Internet i al maquinari que ho permeti. Aquesta tendència aporta una nova perspectiva als drets digitals: no es tracta només de llibertats individuals perquè persones expertes en informàtica puguin actuar per al benefici de la comunitat, sinó que han de ser drets col·lectius, drets socials que garanteixin que qualsevol persona tingui les noves TIC a l'abast. D'aquesta manera neixen els telecentres.

La primera experiència de telecentre és el Community Technology Center (CTC, com es coneix als Estats Units) que el 1983 la professora d'institut Antonia Stone obre a Nova York: el Harlem Computer Community Center. La iniciativa té l'objectiu de portar els primers ordinadors personals als barris pobres de la ciutat.

D'altra banda, per compartir informació sobre salut entre la ciutadania local, el 1986 Thomas Grunder, de la Case Western Reserve University, dissenya la Cleveland Free-net, la primera xarxa ciutadana lliure. El 1989 el mateix Grunder crea la National Public Telecomputing Network, una entitat sense afany de lucre dedicada a oferir al públic

general un accés obert i gratuït a informació digital i serveis de comunicació. En aquest sentit, Telecommunities Canada és l'associació de xarxes ciutadanes més gran del món.

La democratització de l'accés a les TIC és una qüestió global. Aquest fet es comença a veure reflectit amb la creació, el 1990, de l'Association for Progressive Communications (APC), que agrupa entitats dels Estats Units, el Regne Unit, Nicaragua, Suècia, el Canadà, el Brasil i Austràlia. També és remarcable, en la mateixa línia, la celebració l'any 2000 del primer Global Community Networking Congress, que té lloc a Barcelona sota el lema "The Internet Human Face" (La cara humana d'Internet). Hi participen organitzacions d'arreu del món que lluiten per l'accés universal a Internet (els CTC, Telecommunities Canada, l'European Network of Community Networks i telecentres de Llatinoamèrica i d'Àfrica), i també autoritats d'arreu del planeta. Cal fer referència a l'activa comunitat catalana de xarxes ciutadanes (entre les quals destaca Tinet) que també dona suport a l'esdeveniment.

A Catalunya, l'any 2002 neix la Xarxa de Telecentres de Catalunya després que el Parlament català aprovi el Pacte per a la promoció i el desenvolupament de la societat de la informació a les administracions públiques catalanes, pel qual s'acorda «possibilitar la creació d'una xarxa de punts públics d'accés a Internet amb tasques de divulgació i formació per minimitzar el risc de fractura digital». L'articulació d'aquesta xarxa també cerca garantir l'equilibri territorial i la cohesió social en la societat del coneixement. La Xarxa Punt TIC és el resultat de la consolidació i agrupació de telecentres, iniciatives com el Projecte Òmnia i altres recursos situats en espais municipals, comarcals, biblioteques, centres cívics, associacions i entitats amb programes socials. En el marc d'aquest esforç per a la democratització de l'accés, de la formació i de la innovació social digital, aviat apareix un conjunt de xarxes obertes a la ciutadania, concretament, les iniciatives de Guifi.net, Citilab o Neàpolis.

La Cimera Mundial sobre la Societat de la Informació

La International Telecommunication Union (ITU), organització de les Nacions Unides que reuneix governs i empreses interessades en telecomunicacions, organitza, primer el 2003 a Ginebra i després a Tunísia el 2005, la Cimera Mundial sobre la Societat de la Informació (World Summit on the Information Society, WSIS). Per primera vegada es debat globalment, al més alt nivell i amb la participació també de la societat civil (amb entitats com l'APC), quines polítiques cal impulsar per evitar la fractura digital. És un moment en què es fa evident que Internet avança imparablement sense seguir els estàndards establerts per la ITU, pot escapar-se del control de les empreses de telecomunicacions i, per tant, facilita l'exercici de les llibertats de la ciutadania i fa repensar els models econòmics i de governança.

Segons Internet World Stats, quan el 1998 Tunísia proposa a la ITU la idea del WSIS, la Internet té, a tot el planeta, 147 milions de persones connectades, la part més gran de les quals als Estats Units, a Europa i al Japó. El desembre de 2018, la Internet arriba a 4.208 milions de persones (encara només representa el 55,1% de la població global), majoritàriament en països asiàtics, amb la Xina liderant el rànquing mundial.

Les dades mostren com la globalització ha canviat el mapa de l'accés a Internet. D'una xarxa de xarxes nascuda als Estats Units, concebuda sota el paraigua dels valors occidentals i dissenyada per i per a un nombre reduït de persones, ens trobem amb una Internet global amb més usuaris, més diversitat de valors i que dissenya models tecnològics propis.

D'altra banda, mentre als Estats Units i a Europa es tendeix a donar per superada l'etapa de garantir l'accés a Internet, a potències com l'Índia o la Xina esdevé part de les necessitats bàsiques. Aquestes circumstàncies diverses fan que els drets digitals i drets digitalitzats s'abordin globalment des de prioritats desiguals.

Accés universal, coneixement universal

Internet prové del món tecnològic. És dissenyada inicialment per la comunitat de recerca informàtica finançada pel Govern dels Estats Units com una xarxa distribuïda d'ordinadors. La seva arquitectura posa la intel·ligència en els nodes de la xarxa, segueix un model descentralitzat i propicia l'autoregulació dels mateixos investigadors (*rough consensus and running code*), amb protocols oberts, i manté la neutralitat de la xarxa (separació entre infraestructura de xarxa i serveis de comunicació, de manera que cap operadora de telecomunicacions pot dominar els continguts). En canvi, la World Wide Web (WWW), dissenyada per Tim Berners-Lee a l'Organització Europea per a la Recerca Nuclear (CERN), neix de la comunitat global de físics amb la finalitat de compartir el seu coneixement segons una arquitectura client-servidor. Presentada públicament el 1991, la WWW parteix de la idea d'una gran biblioteca de dades compartida obertament per tota la comunitat global de científics. La WWW, doncs, transforma Internet en una xarxa d'informació per a persones que naveguen buscant, generant i compartint dades, informació dipositada en uns servidors als quals els clients tenen accés.

Les companyies operadores de telecomunicacions, propietàries de les infraestructures de xarxa, veuen Internet, primerament, com un competidor. Seguidament, però, entenen que pot ser un gran negoci si inverteixen massivament en les seves xarxes, perquè també poden intentar entrar en el negoci de les dades i els continguts que els usuaris generen lliurement sobre Internet. Així i tot, el principi de neutralitat d'Internet frena aquesta evolució, i ofereix avantatges a tot el conjunt de noves empreses digitals, les de lliure transmissió (*over-the-top*), com Google, Amazon i Facebook, que neixen de la mateixa Internet. Aquestes companyies generen els nous serveis que ajuden els usuaris a navegar, comprar o relacionar-se a Internet. Alhora, però, es poden apropiari de la immensa massa de dades que generen per oferir nous serveis i fer més gran el seu domini d'Internet en forma de plataformes digitals pròpies. La conseqüència podria ser una tendència global a la centralització d'Internet, circumstància que afavoriria finalment un control cada vegada més concentrat dels estats, els quals podrien acabar revertint la mateixa arquitectura d'Internet i afavorir-ne la fragmentació.

El moviment per la cultura lliure, basada en la generació, distribució i reproducció lliure del coneixement, ha intentat afavorir la tendència inversa. Ho fa estenent el principi de *les quatre llibertats*, iniciat en la cultura digital, cap a la resta de coneixements, com la ciència i les arts. Aquest moviment diferencia els drets d'autor (dret de generar i distribuir coneixement) de la defensa d'uns beneficis per copyright. La iniciativa Creative Commons, una associació sense afany de lucre creada el 2001, genera llicències per reconèixer els drets d'autor sense tancar l'accés als continguts, i facilita als creadors poder establir les condicions per l'explotació de les obres amb codis entenedors per a la resta d'usuaris. En el camp de la recerca científica, cal destacar el nou esforç de la Unió Europea per donar suport als continguts oberts i a la ciència oberta.

Cartes de drets digitals i una distribució de les responsabilitats

La nova era digital comença per una revolució en infraestructures i tecnologies digitals. Actualment, més de la meitat de la humanitat està connectada a la mateixa infraestructura digital que fa poques dècades només connectava els investigadors. Malgrat tot, aquestes tecnologies, per elles mateixes, tenen moltes dificultats per produir un canvi profund en les estructures econòmiques, polítiques i culturals a escala global. La connexió és necessària, però no suficient. Així, arreu hi ha processos d'involució, tant econòmica, política com social. Cal, per tant, una definició de quin tipus de societat digital volem, amb quins valors, quins costums i quines institucions més pròpies de l'era digital. Posar les tecnologies digitals en mans de governs centralitzats i/o poc respectuosos amb la cultura democràtica, o de grans corporacions de països esmentats anteriorment podria conduir a situacions no desitjables.

Un bon nombre d'institucions han desenvolupat, o ho estan fent, iniciatives de construcció de drets digitals i codis ètics digitals. Les pioneres són entitats no governamentals sense afany de lucre com les que hem vist anteriorment (GNU, EFF, APC i Creative Commons, entre d'altres) i agrupacions de professionals, com també entitats de recerca en drets digitals. També hi ha iniciatives d'estats com el Regne Unit, Estònia o Espanya; de la Unió Europea; de ciutats com Nova York, Barcelona o Amsterdam; d'organitzacions internacionals com l'ONU o ITU; d'agrupacions de juristes, i d'empreses.

Malgrat tot, molts d'aquests esforços, encara que tracten de defensar els drets digitals, molt sovint els separen de les responsabilitats digitals. De fet, la Declaració Universal de Drets Humans de 1948 només parla de drets, no de responsabilitats, i de com es fan respectar aquests drets. La recent normativa europea de protecció de dades, el Reglament (UE) 2016/679 del Parlament i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE (Reglament general de protecció de dades), en vigor des del maig de 2018, ja parla de drets i responsabilitats. Ho fa de manera diferenciada: considera la ciutadania com un "subjecte de dades" receptor de drets, mentre que els deures corresponen als responsables del tractament de dades. La Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, sobre protecció de dades personals i garantia dels drets digitals, que adapta al context espanyol la

normativa europea, manté el mateix esquema de distinció de drets per a uns i responsabilitats per a uns altres.

4. Drets i responsabilitats digitals

4.1 Accés universal a Internet

Arreu del món, també als països més desenvolupats, si bé s'hi ha avançat molt, encara no es pot donar per consolidat l'accés universal a les TIC: ni a la infraestructura, ni al maquinari, ni al programari. Si entenem Internet com un bé públic global, aquest ha de ser resilient, i totes les persones han de poder accedir-hi de manera estable i segura¹.

- a) L'accés a Internet ha de ser universal, equitatiu, no discriminatori, no restringit, no fragmentat, assequible i amb l'amplada de banda necessària. Tothom ha de poder gaudir de la neutralitat i seguretat d'Internet, i de la privacitat d'extrem a extrem.
- b) L'accés a les infraestructures de xarxa ha de ser universal i no discriminatori, per a tothom, independentment de les circumstàncies personals, socioeconòmiques i geogràfiques.
- c) Tothom ha de tenir la possibilitat de crear i fer servir infraestructures de xarxa i serveis propis.
- d) Tothom ha de poder crear i fer ús d'estàndards oberts.
- e) Tothom ha de poder gaudir i participar del disseny inclusiu i de l'ús d'interfícies, contingut, mitjans i aplicacions, accessibles per a totes les persones, independentment de la seva condició.
- f) Tothom ha de poder accedir, amb igualtat, als serveis digitals, públics i privats.
- g) L'accés a Internet ha de ser sostenible i respectuós amb el medi ambient.
- h) El desplegament de les infraestructures digitals i les seves possibles conseqüències sobre la salut de les persones han de seguir el principi de precaució, pel qual es limiten les exposicions electromagnètiques en els límits cautelars que les diferents organitzacions internacionals proposen.
- i) La informació sobre les infraestructures de xarxa ha de ser pública i, per tant, auditable. Tothom ha de poder detectar i comunicar vulnerabilitats de les infraestructures de xarxa i millorar-les a favor de l'interès públic.
- j) L'oferta comercial d'accés a Internet i la seva tarifació hauria de complir totalment cadascun dels requeriments esmentats en els punts anteriors.

4.2 Model de governança d'Internet obert, inclusiu i amb diversitat d'actors

L'exercici i la defensa dels drets i les responsabilitats digitals, a més d'un accés universal a Internet, requereixen noves estructures democràtiques. El model de governança global d'Internet, basat en sistemes de col·laboració amb diversitat d'actors, requereix una ciutadania apoderada que, localment i globalment, defensi i contribueixi a la construcció dels drets humans. Els poders públics han de reconèixer i garantir els mecanismes perquè la governança d'Internet i de la identitat digital correspongui a la ciutadania.

¹ Accés segur: amb garantia de disponibilitat, integritat i confidencialitat de dades connectades en xarxa.

Les TIC poden es poden utilitzar per millorar la qualitat dels processos de disseny de polítiques públiques i per enfortir-ne la legitimitat. Per això, les administracions públiques, cooperant estretament amb la societat civil i pluralitat d'actors, i de manera inclusiva, han de continuar desenvolupant maneres de participació ciutadana real en la presa de decisions i disseny de polítiques públiques. Les institucions públiques han de posar aquests mecanismes de participació a disposició de la ciutadania de manera oberta i auditable per a qualsevol persona, d'acord amb els principis de privacitat per disseny i per defecte.

El model de governança d'Internet ha de basar-se en els principis següents:

- a) Tothom ha de poder gaudir d'identitats digitals autosobiranes distribuïdes², enteses com un recurs digital propi i intransferible que identifica l'usuari de manera única, i que roman sota el seu propi control. Aquesta identitat digital ha de permetre la pròpia identificació davant qualsevol tipologia de serveis digitals i addicionalment ha de permetre decidir quina informació es vol compartir, i també demostrar a tercers la validesa d'algun dels seus atributs, sense que es pugui reutilitzar la informació amb d'altres.
- b) El marc de governança d'Internet ha de ser obert, inclusiu, responsable, transparent, col·laboratiu, interoperable i descentralitzat.
- c) La governança d'Internet ha de comptar amb diversitat d'actors participant en igualtat de condicions per a una Internet lliure i oberta.
- d) Aquesta diversitat d'actors ha de tenir en compte especialment les desigualtats encara presents en tots els àmbits de presa de decisions, i les persones i col·lectius potencialment més vulnerables i amb risc de discriminació.
- e) S'ha de promoure i garantir la diversitat cultural i el multilingüisme, des del model de governança esmentat en els punts anteriors.
- f) La institució d'un síndic de greuges, d'abast global i especialment dedicat als drets i les responsabilitats digitals, hauria de permetre defensar els drets de les persones i fiscalitzar les actuacions dels governs i actors dominants.

² Les identitats digitals autosobiranes distribuïdes han de permetre, en el món digital, accedir, amb seguretat i privacitat, a serveis en línia, tant públics com privats, amb una diferència clau: les identitats, en comptes de ser custodiades i governades pels ens públics, ho han de ser per la mateixa ciutadania. Totes les persones han de poder custodiar i gestionar de manera autònoma les seves dades d'identitat personal i d'activitat.

A través d'un programari específic (al mòbil o dispositiu informàtic que es determini), la ciutadania ha de poder generar i gestionar la pròpia identitat, amb total validesa jurídica i privacitat. Això suposa un canvi de paradigma respecte als models d'identitat digital existents fins ara, ja que les administracions públiques passen a tenir únicament un rol de validadors de la tecnologia, i a proporcionar eines i un marc fiable, legal i resilient per a la ciutadania i les empreses públiques i privades.

Així, en qualsevol relació digital, la ciutadania ha de poder demostrar qualsevol atribut requerit de la seva identitat digital (ID) i mantenir en tot moment la privacitat sobre la resta de dades contingudes en la seva ID. Amb una ID autosobirana, per exemple, s'ha de poder demostrar la majoria d'edat sense necessitat de facilitar la data ni el lloc de naixement. Aquesta identitat digital s'ha de poder utilitzar des de qualsevol lloc del món.

4.3 Llibertat d'expressió i d'informació

Per assolir una Internet lliure de censura, també amb caràcter preventiu, l'exercici del dret de llibertat d'expressió i d'informació s'ha de defensar tant en l'àmbit digital, com en l'espai fora de línia. Així doncs, cal prestar particular atenció a:

- a) La no-discriminació, l'exercici i el respecte de la integritat humana, les preferències i la llibertat de creença i d'opinió.
- b) La llibertat de reunió i associació en línia.
- c) La llibertat de manifestació i protesta en línia.
- d) L'accés i la gestió d'informació de titularitat pública, que requereix que aquestes dades siguin, amb caràcter general:
 - Obertes per defecte.
 - Necessàries i pertinents, únicament.
 - Escalables en el temps i comprensibles.
 - Accessibles i usables.
 - Comparables i en format interoperable.

4.4 Innovació digital, creació, accés i distribució del coneixement

La Declaració Universal dels Drets Humans el 1948 ja reconeix que «tothom té el dret de participar lliurement de la vida cultural de la comunitat, de gaudir de les arts i de compartir els avenços científics i els seus beneficis». Més enllà d'aquests dos grans grups de coneixement, arts i ciència, l'era digital posa en relleu un de tercer, el tecnològic, que no constava en la Declaració.

Si les societats han de ser obertes i inclusives, tothom també ha de tenir dret a generar, distribuir i compartir coneixement digital, és a dir, aquell que permet dissenyar, entendre, construir i avaluar els nous sistemes, aplicacions i serveis de l'era digital, com també les noves estructures econòmiques, polítiques, socials i els nous codis ètics. El dret i la responsabilitat d'accedir al coneixement tecnològic, lliure i obert, ha de ser la base de la societat digital i la base de la sobirania de la ciutadania en aquesta era.

El dret a innovar en els diferents àmbits de la societat digital és un nou dret humà universal i una responsabilitat pròpia de la ciutadania en la nostra era. Internet no només permet consultar el coneixement existent (navegar) i compartir-lo; permet, sobretot, crear nou coneixement, cocrear-lo, adaptar-lo, contrastar-lo, fer-ne versions, millorar-lo, escalar-lo i distribuir-lo lliurement. D'aquesta llibertat de coneixement, se'n deriven els drets següents:

- a) Tothom ha de poder crear i distribuir coneixement a Internet, i accedir-hi.
- b) Tothom ha de poder participar en la vida cultural de les comunitats a Internet, gaudir de les arts i compartir els avenços científics i tecnològics i els seus beneficis.

- c) Tothom ha de tenir la possibilitat, sobre el coneixement tecnològic, de poder programar i aprendre a programar, és a dir, aprendre el llenguatge de la tecnologia digital, inclosos els sistemes d'intel·ligència artificial.
- d) Tothom ha de poder contrastar la informació.
- e) Tothom ha de poder emprar la llengua que vulgui, sens perjudici de poder crear, accedir i distribuir continguts diversos culturalment i lingüísticament.
- f) Els autors i creadors han de poder defensar els seus drets sens perjudici del dret d'accés i distribució de cultura, informació i coneixement.
- g) Tothom ha de poder escollir lliurement el sistema i el programari, i beneficiar-se de la convergència, la interoperabilitat, la multimèdia i la pluralitat de mitjans de distribució dels continguts.

4.5 Protecció de dades i privacitat de la informació

Sempre que es faci accés i ús de les dades obertes que són d'interès públic per afavorir la innovació oberta, la investigació i el coneixement democràtic, es garantirà el dret a la privacitat de les persones. Això requereix un context de sobirania personal sobre les dades pròpies on, per disseny, es defensa la privadesa de les persones i la transparència de les institucions.

- a) Les dades de caràcter personal han de ser protegides de manera efectiva i auditable per defecte, i s'ha de vetllar per la sobirania personal a fi d'exercir-hi drets com els d'emmagatzematge, modificació, recuperació, tractament i cancel·lació, tal com recullen les directrius europees del Reglament general de protecció de dades (RGPD).
- b) Ningú no ha de quedar subjecte a clàusules abusives o que escapen als propòsits i usos evidents del servei. El consentiment s'ha de considerar vàlid només si les clàusules s'exposen amb claredat i usabilitat i per a aquells propòsits i usos que siguin inequívocs per fer ús del servei.
- c) Ningú ha d'estar sota vigilància i, en cas que sigui indispensable, s'ha d'exercir sota els principis de legalitat i supervisió judicial, i els principis de transparència, proporcionalitat i rendició de comptes.
- d) Tothom ha de poder preservar la identitat pròpia, així com l'anonimat i la inviolabilitat de les comunicacions personals, mitjançant un accés normalitzat a l'encriptació i a altres eines tecnològiques que ho permetin, en contrast amb la transparència necessària de les institucions.
- e) S'ha de garantir el dret d'asil digital a les persones que ho sol·licitin en aquells supòsits reconeguts en els convenis internacionals, per garantir el lliure exercici dels drets de la personalitat i llibertats de les persones en l'entorn digital.
- f) Tothom ha de poder exercir el dret a la desconexió digital.
- g) Tothom ha de poder evitar el rastreig digital contra qualsevol obligació abusiva des de les perspectives de l'àmbit laboral, privat o de la vinculació a tercers.
- h) Tothom ha de poder exercir el dret a la supressió de les dades personals, sempre que no siguin procedents, vigents o històricament rellevants, de conformitat amb el

degut respecte al dret a la lliure expressió i a la llibertat d'informació, i sens perjudici d'aquest.

- i) Tothom ha de poder exercir la gestió, el manteniment i la conservació dels continguts i propietats susceptibles de drets que li pertanyin, així com poder establir de directrius respecte de la seva herència o llegat digital, en cas de defunció.
- j) Tothom ha de poder generar voluntàriament dades que puguin ser utilitzades per a la recerca i el disseny de serveis per al bé comú, i autoritzar-ne l'ús conscientment i amb ple coneixement de com es faran servir i de quines conseqüències comporta.
- k) Les dades de caràcter personal recollides massivament per administracions públiques i entitats privades, s'han de posar a disposició del bé comú, i protegir-les de l'abús i de l'ús antisocial, amb respecte per la privadesa de les persones.

4.6 Garantia de la capacitació i la inclusió digital

- a) Tothom té el dret i la responsabilitat d'educar-se i educar sobre i mitjançant les tecnologies digitals i dels nous drets i les noves estructures socials, econòmiques i culturals de l'era digital.
- b) Els col·lectius socials que requereixen una especial atenció i protecció tenen dret a gaudir d'un accés igualitari a un ensenyament digital competent, segur i especialitzat.
- c) Els infants i joves, quan siguin majors d'edat, haurien d'assumir la responsabilitat de liderar la transició cap a una societat plenament digital. En conseqüència, han de poder formar-se en coneixements tecnològics que els permetin fer el paper d'agents de canvi que tradicionalment correspon a les generacions més joves, i que s'accentua en la aquesta era digital.

4.7 Sobre l'ètica en l'àmbit de la intel·ligència artificial i la governança algorítmica en el sector públic i privat

Els sistemes basats en la intel·ligència artificial en els àmbits públics i privats han de ser fiables i s'han de dissenyar de manera respectuosa amb la privadesa i l'ètica sobre la base de criteris de verificabilitat transparents. La confiança en el desenvolupament, el desplegament i l'ús d'aquests sistemes es refereix, no només a les propietats inherents de la tecnologia, sinó també a les qualitats sociotècniques, que impliquen la inclusió de tots els actors i processos que formen part del sistema durant tot el cicle.

- a) L'ús de la intel·ligència artificial ha de ser auditable per agents interns, externs i per la població, la qual cosa suposa poder reconstruir com i per què els sistemes basats en intel·ligència artificial es comporten d'una manera determinada.
- b) Les decisions d'algoritmes basats en intel·ligència artificial que tenen impacte social i sobre les persones han de ser constantment supervisades per éssers humans i aplicades amb mesures de contingència adequades, que no justifiquin abusos, ni per acció, ni per inacció, ni que en responsabilitzin les persones que hi treballen.

- c) L'ús i aplicació de sistemes basats en la intel·ligència artificial ha de tenir en compte la diversitat social del context des del moment en què es comencen a desenvolupar per garantir que els algoritmes en què es basin aquests sistemes no tinguin biaixos il·legals o no ètics, directes o indirectes.
- d) L'ús de sistemes basats en intel·ligència artificial ha de tenir en compte la diversitat social, cultural i econòmica del context ja des del disseny per garantir que els algoritmes i el conjunt de dades en què es basin no tinguin biaixos discriminatoris directes o indirectes.
- e) Qui interactuï amb sistemes basats en intel·ligència artificial o estigui subjecte a les seves decisions ha de saber que es tracta de sistemes que usen la intel·ligència artificial per obtenir un resultat, i ha de conèixer amb quins paràmetres i amb quines dades actuen, així com quin n'és el marc de responsabilitats, en el qual no s'han de permetre exempcions abusives.

4.8 Mecanismes de salvaguarda dels drets digitals

La interpretació dels drets i les responsabilitats que recull aquesta Carta ha de tenir en compte l'interès general de la ciutadania a protegir tant l'expressió com el fòrum en què es fa. A tall d'exemple, s'ha de destacar el fet que Internet funciona com a àmbit per a l'expressió i el diàleg públic.

El punt 16 dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de les Nacions Unides defensa «promoure societats pacífiques i inclusives per aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar a totes les persones accés a la justícia i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells».

De manera que els organismes públics han d'establir mecanismes públics de salvaguarda dels drets de la ciutadania en l'ús de desenvolupaments tecnològics, i garantir a totes les persones l'accés universal i efectiu a sistemes i mecanismes de resolució de conflictes eficaços i eficients, gratuïts i de resposta ràpida. Aquests mecanismes han de compensar les diferències econòmiques, geogràfiques i logístiques de les persones consumidores i usuàries de desenvolupaments tecnològics enfront dels desenvolupadors i corporacions tecnològiques.

S'ha d'establir una harmonització internacional dels protocols d'actuació perquè l'actual sistema territorial no suposi una dificultat per a les persones en l'exercici dels seus drets davant l'ús de desenvolupaments tecnològics que són supranacionals.

5. Documentació de referència

El recull documental següent pretén fer palès un marc de referència, que ha de ser revisat i actualitzat periòdicament. Inclou documents fundacionals, documents previs i d'altres documents rellevants que s'han tingut en compte.

5.1 Documents fundacionals

Tot seguit, s'exposen les iniciatives que aporten el marc de referència a aquesta Carta.

· *Declaració Universal dels Drets Humans (1948)*

<http://economia.gencat.cat/web/ca/ambits-actuacio/dretscivilsipolitics/continguts/quins-drets-tinc/cartadretshumans.pdf>

Aprovada i proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 10 de desembre de 1948 a París. Recull els principals drets civils, polítics i socials i suposa un pas essencial perquè es puguin universalitzar. No té un caràcter vinculant, per la qual cosa el contingut és complementat progressivament a través de convenis i pactes internacionals, que sí que són de compliment obligatori pels estats membres. Així, va servir com a base per a la creació de dos convenis internacionals, aprovats el 1966 a Nova York i sotmesos a votació deu anys més tard, que configuren, conjuntament amb la Declaració Universal dels Drets Humans, la Carta Internacional dels Drets Humans (1966), l'eina bàsica de l'ONU per a la garantia dels drets inalienables de totes les persones:

• *Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics*

<http://economia.gencat.cat/web/ca/ambits-actuacio/dretscivilsipolitics/continguts/pacte/pacte.pdf>

• *Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals*

<http://www.amnistiacatalunya.org/edu/docs/nu-economics-i-culturalis.htm>

· *Convenció Europea de Drets Humans (1950)*

https://www.echr.coe.int/documents/convention_cat.pdf

Adoptada pel Consell d'Europa el 1950, té per objecte protegir els drets humans i les llibertats fonamentals, i permet un control judicial del respecte dels drets individuals. Fa referència a la Declaració Universal de Drets Humans. A fi de permetre un control del respecte efectiu dels drets humans, la Convenció va instituir el Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH), efectiva el 1954, i el Comitè de Ministres del Consell d'Europa.

· *Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2007)*

https://ca.wikipedia.org/wiki/Carta_de_Drets_Fonamentals_de_la_Uni%C3%B3_Europea

Proclamada pel Parlament Europeu, el Consell de la Unió Europea i la Comissió Europea el 7 de desembre de 2000 a Niça. Se'n va fer una versió adaptada, i proclamada el 12 de desembre de 2007 a Estrasburg, abans de la signatura del Tractat de Lisboa de 2007 que, un cop ratificat, fa la Carta legalment vinculant per als

estats membres, amb algunes excepcions. El text es refereix a drets civils, polítics, econòmics i socials, dels quals és titular tota la ciutadania europea.

- *Les quatre llibertats del programari lliure (1985)*

<https://www.gnu.org/philosophy/free-sw.ca.html>

La Free Software Foundation (FSF) és una iniciativa en defensa del programari lliure fundada el 1985 als Estats Units. D'acord amb l'FSF, el programari és lliure quan se'n garanteixen *les quatre llibertats*.

- *Les quatre llibertats del discurs de Franklin D. Roosevelt (1941)*

https://en.wikipedia.org/wiki/Four_Freedoms

Són quatre llibertats fonamentals de les quals, segons va articular Roosevelt com a president dels Estats Units durant el seu discurs de l'Estat de la Unió el gener de 1941, haurien de gaudir les persones a tot el món: llibertat d'expressió, llibertat de culte, llibertat de viure sense misèria i llibertat de viure sense por.

- *Declaració d'Independència del Ciberespai (1996)*

<https://www EFF.org/cyberspace-independence>

Presentada a Davos el 1996 per John Perry Barlow, fundador de l'Electronic Frontier Foundation (EFF), la declaració rebutja que qualsevol força externa controli Internet, especialment del Govern dels Estats Units, i argumenta que Internet està desenvolupant el seu propi contracte social. L'EFF és una organització internacional sense ànim de lucre de promoció i organització legal dels drets digitals, amb seu als Estats Units.

- *Llicències de Creative Commons (2001)*

<https://creativecommons.org/licenses/?lang=ca>

Creative Commons (CC) proposa tenir "alguns drets reservats", amb condicions posades per l'autor. Una llicència CC no invalida el dret d'autor d'una obra sinó que invalida alguns drets a terceres persones amb quatre condicions que es poden combinar per donar lloc a diferents tipus de llicències. L'objectiu final queda resumit a estandarditzar les llicències en lloc de prohibir l'ús de les obres. Conseqüentment, estableix un equilibri entre els drets dels autors i els drets dels usuaris.

- *Venice Statement on the Right to Enjoy the Benefits of Scientific Progress and its Applications (2009)*

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185558>

Publicat per la UNESCO el juliol de 2009 a Venècia, és el resultat de diverses trobades d'experts per abordar i donar resposta a la «rellevància creixent i la negligència continuada del dret a gaudir dels beneficis del progrés científic i les seves aplicacions», un principi recollit a la Declaració Universal dels Drets Humans i al Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals.

- *Open Innovation, Open Science and Open to the World (2016)*

<https://publications.europa.eu/es/publication-detail/-/publication/3213b335-1cbc-11e6-ba9a-01aa75ed71a1>

Publicat per la Comissió Europea el 2016, el text recull els conceptes clau al voltant de la innovació oberta i la ciència oberta, i ressalta actuacions en aquests àmbits que ja s'estan duent a terme o s'estan preparant.

- *System building: estudio etnográfico de los proyectos de investigación de la School of Computer Science de Carnegie Mellon University, un computer-intensive campus norteamericano (1992)*

<http://hdl.handle.net/2445/119229>

Tesi doctoral a càrrec de l'antropòleg Artur Serra, publicada el 1992. Es tracta d'un estudi antropològic sobre la investigació en un computer-intensive campus, on, durant la dècada del 1980, la tecnologia informàtica es va generalitzar formant una *computer culture*. Aquesta és una investigació sobre aquesta comunitat de coneixement.

- *Construint drets i deures digitals (2019)*

<https://www.slideshare.net/arturserra/construint-drets-i-deures-digitals>

Informe obert elaborat des de la Fundació i2CAT, en el marc del projecte de definició d'un laboratori de ciutadania digital, per encàrrec de la Generalitat de Catalunya. L'estudi intenta fer un primer estat de l'art del debat sobre els drets digitals, com també dels nous valors i els deures ètics que comporten.

- *The Hacker Ethic And The Spirit Of The Information Age (2001)*

<https://archive.org/details/TheHackerEthicAndTheSpiritOfTheInformationAge/page/n7>

Aquesta obra de Pekka Himanen, filòsof finlandès expert en societat de la informació, gira entorn de la creença que els individus poden crear coses importants unint forces de manera imaginativa, davant la necessitat de mantenir uns drets fonamentals ja existents, com ara la privadesa i la igualtat, en la nostra nova societat, cada vegada més tecnològica.

- *Internet Society - Internet and Human Rights Resource Centre (2016)*

<https://www.Internetsociety.org/issues/humanrights/>

Sota la premissa que les persones mereixen tenir els seus drets protegits tant a Internet com fora de línia, la Internet Society (ISOC) recull iniciatives pròpies i d'altres grups de recerca en defensa d'una Internet oberta. La ISOC és una organització internacional sense ànim de lucre fundada el 1992 per, principalment, «assegurar el desenvolupament obert, l'evolució i l'ús d'Internet en benefici de totes les persones arreu del món».

- *Promoció, protecció i gaudi dels drets humans a Internet (Assemblea General de les Nacions Unides) (2016)*

http://ap.ohchr.org/documents/S/HRC/d_res_dec/A_HRC_32_L20.pdf

El Consell de Drets Humans de l'Assemblea General de les Nacions Unides afirma en aquest text que «els drets de les persones també han d'estar protegits a Internet; en particular, la llibertat d'expressió, que és aplicable sense consideració de fronteres i per qualsevol procediment que s'esculli, de conformitat amb l'article 19 de la Declaració Universal de Drets Humans i del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics».

- *Internet Research Task Force - Research into Human Rights Protocol Considerations (2017)*

<https://trac.tools.ietf.org/html/rfc8280>

La Internet Research Task Force (IRTF), grup paral·lel a la Internet Engineering Task Force (IETF), promou la recerca, a llarg termini, al voltant de la importància de l'evolució d'Internet, i se centra els seus protocols, aplicacions, arquitectura i tecnologia. Des de la consideració que Internet "hauria de ser enfortida com a entorn facilitador per als drets humans", el document vol exposar la relació entre protocols d'Internet i drets humans, així com augmentar la consciència sobre «la importància dels treballs tecnològics en l'àmbit digital i l'impacte que tenen en els drets humans».

- *Reglament (UE) 2016/679 del Parlament i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE (Reglament general de protecció de dades)*

<https://eur-lex.europa.eu/legal->

[content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN)

La Unió Europea, amb aquest document, considera un dret fonamental la protecció de les persones físiques en relació amb el tractament de dades personals.

- *UN Guiding Principles on Business and Human Rights (2011)*

https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

Els principis recollits en aquesta publicació s'adrecen «a tots els estats i a totes les empreses, independentment de la mida, sector, localització, propietat i estructura», amb l'objectiu de «millorar estàndards i pràctiques pel que fa a negocis i drets humans per tal d'assolir resultats tangibles per a individus i comunitats afectats i, així, contribuir a una globalització socialment sostenible».

- *Feminist Internet Principles (APC) (2016)*

<https://feministInternet.org/>

Es tracta d'una sèrie de declaracions que ofereix una perspectiva de gènere sobre drets crítics relacionats amb Internet. Se'n va treballar un primer esborrany durant la primera jornada Imagine a Feminist Internet, organitzada a Malàisia per l'Association for Progressive Communications (APC) la primavera de 2014. Hi va participar una cinquantena d'activistes i persones que treballen en drets sexuals, drets de les dones, violència contra les dones i drets digitals.

- *Prolegomena to a White Paper on an Ethical Framework for a Good AI Society (2018)*

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3198732

Publicat per l'Oxford Internet Institute de la Universitat d'Oxford, el text presenta el que els autors consideren les quatre oportunitats essencials que ofereix l'ús de la intel·ligència artificial a la societat, com també els quatre grans riscos associats a aquestes oportunitats (que podrien emergir per un ús excessiu o un mal ús de la intel·ligència artificial), i els costos d'oportunitat associats a un baix ús. També parlen

dels avantatges de prendre una perspectiva ètica a l'hora de desenvolupar i desplegar la intel·ligència artificial. Alhora, el treball defensa l'elaboració de lleis, polítiques i bones pràctiques, des d'una perspectiva ètica, per treure el màxim profit de les oportunitats de l'ús de la intel·ligència artificial i minimitzar-ne els riscos.

- *Code of Ethics (ACM) (2018)*

<https://www.acm.org/code-of-ethics>

Amb seu central a Nova York, l'Association for Computing Machinery (ACM) és una societat científica internacional dedicada a la informàtica. És una entitat sense ànim de lucre fundada el 1947, la més gran del món en el seu àmbit. Aquest codi elaborat per l'ACM està «dissenyat per inspirar i guiar la conducta ètica de tots els professionals de la informàtica», també pot ser útil per a qualsevol individu o entitat que utilitzi la tecnologia informàtica amb impacte en la societat. El text també incorpora principis en forma de declaracions de responsabilitat, entenent que «el bé comú sempre és el principal element que cal considerar».

- *Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (ONU) (2007)*

<https://www.un.org/development/desa/disabilities-es/convencion-sobre-los-derechos-de-las-personas-con-discapacidad-2.html>

Es tracta de la primera convenció de drets humans que s'obre a la signatura de les organitzacions regionals d'integració. Es produeix un canvi paradigmàtic del tractament amb les persones amb discapacitat, es passa d'un model basat en premisses indicades per persones expertes, a un altre en què la societat té la responsabilitat d'actuar per garantir igualtat d'oportunitats.

- *Carta per a la innovació, la creativitat i l'accés al coneixement (FCForum) (2010)*

<https://fcforum.net/ca/charter/>

El Free Culture Forum (FCForum), un projecte d'Xnet, és un fòrum internacional per a la cultura lliure, l'accés al coneixement, la Internet lliure i neutral, el dret a la informació, la lluita contra la corrupció i l'exercici de la *tecnopolítica* (entesa com la «pràctica i acció en xarxa per a l'apoderament, la justícia i la transformació social»). Aquesta Carta de l'FCForum inclou aportacions d'una àmplia coalició de ciutadans i ciutadanes de més de vint països, formada per «persones usuàries, entitats, artistes, hackers, membres del moviment per la Cultura Lliure, economistes, advocats, professorat, alumnat, investigadors, científics, activistes, treballadors, aturats, emprenedors i creatius». S'adreça, d'una banda, a tota la ciutadania perquè se la faci seva, la divulgui i la posi en pràctica, i, de l'altra, a governs, institucions i empreses perquè n'adoptin els principis.

- *Models sostenibles per a la creativitat i la innovació en l'era digital (FCForum) (2010)*

<https://fcforum.net/ca/sustainable-models-for-creativity/>

Inclou una declaració i un manual d'ús "per a la creativitat sostenible". El treball parteix de la premissa que «és necessari repensar les estructures econòmiques que han servit per produir, finançar i subvencionar la cultura fins a l'actualitat». Així, la iniciativa vol fomentar la promoció d'estratègies innovadores perquè les pràctiques culturals siguin sostenibles i es pugui contribuir a la "producció comuna de riquesa".

- *Neutralitat de la Xarxa (FCForum) (2015)*

<https://2015.fcforum.net/neutralidad-de-la-red/>

La publicació fa un repàs a la situació de la neutralitat d'Internet arreu del món. Així mateix, entre d'altres, proposa les properes passes per «salvar la neutralitat de la Xarxa a la Unió Europea» i fa èmfasi especial en les dades mòbils gratuïtes, que considera una pràctica que viola la neutralitat d'Internet.

- *Neutralitat de la Xarxa (Xnet) (2009-Actualitat):*

<https://xnet-x.net/eje/neutralidad-de-la-red/>

Xnet és un projecte d'activisme que treballa en diversos camps relacionats amb els drets digitals i la democràcia en xarxa. Aquest espai web recull, concretament, aquelles iniciatives en les quals Xnet defensa, divulga i promou la neutralitat de la xarxa.

- *Agenda positiva per al copyright (FCForum) (2015):*

<https://2015.fcforum.net/agenda-positiva-copyright/>

La iniciativa analitza la situació dels drets d'autor i proposa un pla d'acció de la societat civil per a la reforma del copyright i la cultura del segle XXI. El FCForum manifesta que està a favor d'una legislació en matèria de drets d'autor, però denuncia que actualment no es protegeix l'autor, sinó la indústria que té la propietat del copyright. Així, s'advoca per una defensa, dels drets d'autor i d'una Internet lliure alhora.

- *ICANN sobre la governança d'Internet (2018):*

<https://www.icann.org/resources/pages/Internet-governance-2013-06-14-es>

L'ICANN (de l'anglès Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, és a dir, Corporació d'Internet per a l'Assignació de Noms i Nombres) és una organització sense ànim de lucre creada el 1998 a Califòrnia amb l'objectiu d'encarregar-se, entre d'altres, de l'aprovació i el control dels dominis d'Internet. L'ICANN considera que garantir un ecosistema saludable de col·laboració és fonamental per assolir èxits, a llarg termini, en els esforços per una governança d'Internet. A partir d'aquí, recull preguntes fonamentals que les diverses comunitats es plantegen al voltant del model de governança d'Internet.

5.2 Documents previs

Diversos treballs, arreu del món, han fet un exercici exhaustiu i rigorós de recerca i recull de drets i responsabilitats digitals. Aquesta Carta respecta i comparteix gran part dels continguts d'aquests treballs.

- *EDRi: The Charter of Digital Rights (2014)*

https://edri.org/wp-content/uploads/2014/06/EDRi_DigitalRightsCharter_web.pdf

- *We Promise: The Charter (2013)*

<https://www.wepromise.eu/en/page/charter>

Proposta de deu punts pels quals es podien comprometre les persones candidates a les eleccions al Parlament Europeu de l'any 2014.

- *Manilla Principles (2015):*

<https://www.manilaprinciples.org/>

L'EFF (Electronic Frontier Foundation) són diversos grups de la societat civil d'arreu del planeta s'uneixen per proposar un marc base i unes bones pràctiques. Es basen en acords internacionals de drets humans i d'altres marcs legals internacionals.

- *Internet Rights Charter (2006):*

<https://www.apc.org/en/pubs/about-apc/apc-Internet-rights-charter>

L'APC (Association for Progressive Communications) és una xarxa internacional d'organitzacions per proveir infraestructures de comunicacions, incloses aplicacions d'Internet, per a grups i particulars que treballen per la pau, els drets humans, la protecció del medi ambient i la sostenibilitat. La seva Carta es basa en la premissa següent: "Internet només podrà convertir-se en una eina d'apoderament per a tots els pobles del món si es reconeixen, es protegeixen i es respecten aquests drets."

- *Charter of Consumer Rights in the Digital World (2008):*

https://www.vzbv.de/sites/default/files/downloads/charter_consumerrights_digital_world_tacd_2008.pdf

El Transatlantic Consumer Dialogue (TACD) és un fòrum d'organitzacions de consumidors dels Estats Units i la Unió Europea que desenvolupa i acorda recomanacions polítiques conjuntes per als governs dels Estats Units i la Unió Europea per promoure els interessos dels consumidors en les decisions polítiques d'aquests territoris.

- *A Contract for the Web (2019):*

<https://webfoundation.org/2019/01/building-a-contract-for-the-web-next-steps/>

La World Wide Web Foundation és una organització internacional sense ànim de lucre fundada el 2009 per Tim Berners-Lee, "pare" del WWW, per a la defensa d'un web d'accés gratuït i obert per a tothom. Juntament amb socis d'AnchorFree, Google, The New Now, Change.org, CIPESA i dels governs de França i Alemanya, han desenvolupat un procés per involucrar tota la comunitat web en la iniciativa de convertir els principis fundacionals en un "contracte complet per al web" que comporti compromisos específics per als governs, les empreses i el conjunt de la ciutadania per construir un web millor.

- *Carta dels drets humans i els principis per a Internet (2015)*

http://Internetrightsandprinciples.org/site/wp-content/uploads/2018/10/IRPC_spanish_1stedition_final.pdf

- *World Wide Web Foundation: Open Data Charter (2015)*

<https://webfoundation.org/our-work/projects/open-data-charter/>

- *The Universal Declaration of Digital Rights (article 19) (2017)*
<https://www.article19.org/resources/Internetofrights-creating-the-universal-declaration-of-digital-rights/>
- *Senado Federal del Brasil: Marco Civil da Internet (2009-2014)*
http://www.planalto.gov.br/CCIVIL_03/ Ato2011-2014/2014/Lei/L12965.htm
- *Algorithm Watch: Report for Recommendations: automating society (2019)*
<https://algorithmwatch.org/en/automating-society-recommendations/>
- *Institut d'Investigació en Intel·ligència Artificial (IIIA): Barcelona Declaration for the Proper Development and Usage of Artificial Intelligence in Europe*
<https://www.iiia.csic.es/barcelonadeclaration/>
- *IEEE Standards Association: Ethically Aligned Design: A Vision for Prioritizing Human Well-being with Autonomous and Intelligent Systems (2019)*
<https://standards.ieee.org/industry-connections/ec/ead-v1.html>
- *ConSORCI AOC: Carta dels drets i deures de la ciutadania envers l'Administració pública digital catalana (2019)*
- *The Digital 9: D7 Charter (2018)*
<https://www.digital.govt.nz/dmsdocument/28-d7-charter>
- *Budapest Open Access Initiative (2002)*
<https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>
- *African Declaration on Internet Rights and Freedoms (2015)*
<http://africanInternetrights.org/about/>
- *CYRILLA Collaborative: The Cyberrights Research Initiative and Localized Legal Almanac (2017)*
<https://cyrilla.org/>
- *Think Tank del Parlament Europeu. Understanding algorithmic decision-making: Opportunities and challenges (2019)*
[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU\(2019\)624261](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU(2019)624261)

5.3 Altra documentació rellevant que s'ha tingut en compte

En aquest apartat s'inclouen altres iniciatives que s'han tingut en consideració a l'hora d'orientar els continguts d'aquesta Carta.

- *Cambra de Diputats d'Itàlia: Dichiarazione dei Diritti in Internet (2015)*
http://www.camera.it/application/xmanager/projects/leg17/commissione_Internet/TEST_O_ITALIANO_DEFINITVO_2015.pdf
- *Govern del Regne Unit: Digital Charter (2018)*
<https://www.gov.uk/government/publications/digital-charter>
- *Govern de Luxemburg: Charte de bonne conduite en matière de sécurité de l'information numérique (2018):*
<https://cybersecurite.public.lu/fr/publications/2018/Charte.html>
- *Ministeri d'Educació de França: Carta de la Internet Responsable (2016)*
<http://eduscol.education.fr/Internet-responsable/ressources/legamedia/charte.html>
- *ANSSI (Agència Nacional Francesa de Seguretat dels Sistemes d'Informació) Charte d'Utilisation des Moyens Informatiques et des Outils Numériques (2017)*
https://www.ssi.gouv.fr/uploads/2017/06/guide-charte-utilisation-moyens-informatiques-outils-numeriques_anssi.pdf
- *Barns Digitale Rettigheter (iniciativa noruega sobre els drets digitals infantils)*
<http://barnsdigitalerettigheter.no/>
- *Canadà: Digital Rights Now*
<https://digitalrightsnow.ca/>
- *47 mesures per a l'apoderament digital als municipis*
<https://apoderamentdigital.cat/>
- *Comissió Europea: Code of EU Online Rights (2012)*
<https://ec.europa.eu/digital-single-market/sites/digital-agenda/files/Code%20EU%20online%20rights%20EN%20final%202.pdf>
- *Comissió Europea: Communication on Artificial Intelligence for Europe (2018)*
<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-artificial-intelligence-europe>
- *Comissió Europea: Ethics Guidelines for Trustworthy AI (2019)*
https://ec.europa.eu/knowledge4policy/publication/ethics-guidelines-trustworthy-ai_en
- *ZEIT-Stiftung: Charter of Digital Fundamental Rights of the European Union (2016)*
<https://digitalcharta.eu/wp-content/uploads/2016/12/Digital-Charta-EN.pdf>
- *Declaration of Cities Coalition for Digital Rights (2018)*
<https://citiesfordigitalrights.org/#declaration>

- *GSMA: Declaration on the Digital Future (2019)*
https://www.gsma.com/betterfuture/wp-content/uploads/2019/01/DigitalDeclaration_website.pdf
- *The Responsible Data Community: Responsible Data (2014)*
<https://responsibledata.io/>
- *Open Internet for Democracy: Democratic Principles for an Open Internet (2018):*
<https://www.youtube.com/watch?v=LHGzPWrlL8y8>
- *Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals*
<https://apdcat.gencat.cat/web/.content/01-autoritat/normativa/documentos/LLEI-ORGANICA-3-2018-BOE-A-2018-16673-C.pdf>
- *Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya: Carta de drets i deures de la ciutadania en relació amb la salut i l'atenció sanitària (2015)*
http://canalsalut.gencat.cat/ca/sistema-de-salut/drets_i_deures/
- *Ajuntament de Barcelona: Ethical Digital Standards BCN (2018)*
<https://ajuntamentdebarcelona.github.io/ethical-digital-standards-site/init/0.1/index.html>
- *ICAB: Carta de Barcelona per als drets de la ciutadania en l'era digital (2019)*
<http://digitalrightsbarcelona.org/>
- *Isaac Asimov: Les tres lleis de la robòtica*
https://ca.wikipedia.org/wiki/Lleis_de_la_rob%C3%B2tica